

Samenwerkingsovereenkomst 2008-2013 - een beknopte inleiding

Bijgewerkt: 13 maart 2008

Het volledige document kan je raadplegen via <http://www.lne.be/doelgroepen/lokale-overheden/so-2008-2013/>

Meer info? Annelore Nys, Annelore.nys@natuurpunt.be, 015 29 72 35

1. Inleiding

Het Vlaamse Gewest sluit sedert 1992 vrijwillige overeenkomsten af met gemeenten en provincies om het milieubeleid op lokaal niveau te stimuleren. In ruil voor het uitvoeren van een aantal taken krijgen ze financiële en inhoudelijke ondersteuning van de Vlaamse overheid. Aanvankelijk heetten die contracten milieuconvenanten, maar sinds 2002 spreekt de Vlaamse overheid van een samenwerkingsovereenkomst.

De vorige samenwerkingsovereenkomst met 249 (van de 308 Vlaamse) gemeenten en de vijf provincies liep af op 31 december 2007. De huidige samenwerkingsovereenkomst ging van kracht op 1 januari 2008. Op 8 september hadden 268 gemeenten de samenwerkingsovereenkomst ondertekend (basisniveau: 104; onderscheidingsniveau: 164; zie overzicht van intekening 2008). Het totale budget ter ondersteuning van de samenwerkingsovereenkomst bedraagt 25 miljoen euro, evenveel als voor de vorige overeenkomst.

2. Tien thema's, twee niveaus en (hopelijk) talrijke projecten

Inclusief het instrumentarium telt de nieuwe samenwerkingsovereenkomst met de gemeenten tien thema's die de clusters van de samenwerkingsovereenkomst 2005-2007 vervangen. Bodem, afval en milieuverantwoord productgebruik zijn nu volwaardige thema's geworden. Het thema duurzame ontwikkeling is nieuw. Elk thema heeft een verplicht basisniveau, een facultatief onderscheidingsniveau en een facultatief projectniveau. Het is perfect mogelijk dat een gemeente de basis en het onderscheidingsniveau onderschrijft zonder projecten uit te werken of omgekeerd, dat een gemeente projecten uitwerkt zonder het onderscheidingsniveau te onderschrijven.

2.1 Basis

Bij de samenwerkingsovereenkomst 2005-2007 moesten gemeenten minimaal voor het basisniveau intekenen. Ingetekende gemeenten werden verplicht de thema's instrumentarium, vaste stoffen, water en twee vrij te kiezen clusters in te vullen. In de huidige samenwerkingsovereenkomst bestaat de basis uit een twintigtal opgelegde verplichtingen gespreid over alle thema's. Het bedrag dat de gemeente krijgt wordt berekend op basis van inwonersaantal en oppervlakte (1,7 euro/inwoner en 1,4 euro/hectare). Het minimale bedrag voor het invullen van het basisniveau bedraagt 20.000 euro.

2.2 Onderscheiding

Om de samenwerkingsovereenkomst op het 'onderscheidingsniveau te ondertekenen moet de gemeente, naast de verplichtingen uit de basis, een duurzaamheidsambtenaar aanstellen (niet verplicht voor gemeentes met minder dan 12.000 inwoners) en '35 punten halen'. Die punten haalt de gemeente door acties uit de voeren die per thema opgesomd zijn. (zie ook het overzicht van punt 5 van deze nota). In de bijlage bij de samenwerkingsovereenkomst zit een 'puntenlijst' waarbij aan elke actie één of meerdere punten toegekend wordt. De subsidie voor gemeentes die het onderscheidingsniveau behalen is 30.000 euro per VTE duurzaamheidsambtenaar.

2.3 Projecten

Het grote verschil met vroeger zit in het projectniveau. Gemeenten krijgen voortaan meer mogelijkheden om nieuwe, eigen projecten in te dienen. De Vlaamse Overheid financiert 50% van de totale kosten van het projectvoorstel. (Er zijn wel enkele uitzonderingen opgesomd in het hoofdstuk met de financiële bepalingen van de samenwerkingsovereenkomst).

De totale kostprijs per project moet hoger zijn dan 2.500 EUR. Elke gemeente kan op voorhand berekenen op welk bedrag ze mag rekenen: het bedrag wordt jaarlijks voor alle gemeenten op dezelfde wijze berekend op basis van het aantal inwoners en hectare van de gemeente (1,7 EUR/inwoner en 1,4 EUR/hectare). Dit bedrag wordt evenwel omgerekend in verhouding tot de beschikbare middelen. Als er – om welke reden dan ook – minder middelen vrijgemaakt worden voor de samenwerkingsovereenkomst zal er eerst gesnoeid worden in de projectenpot. Bovendien is die 'projectenpot' een restcategorie: hoe meer gemeentes de samenwerkingsovereenkomst ondertekenen, en dus subsidies krijgen, hoe minder middelen er zullen zijn voor de projecten. De Vlaamse overheid laat jaarlijks in oktober weten hoe groot de enveloppe is voor het volgende jaar.

De evaluatie van de projectaanvragen gebeurt aan de hand van een aantal algemene en specifiek themagebonden criteria, voor zover van toepassing.

Algemene criteria zijn:

- de volledigheid van het projectvoorstel;
- de uitvoeringsgerichtheid (effectieve resultaten) en uitvoerbaarheid van het voorstel binnen de vooropgestelde timing;
- de verenigbaarheid van het voorstel met de Vlaamse en lokale milieu- en natuurdoelstellingen;
- de doelgroepgerichte aanpak (als onderdeel van een project tenzij expliciet anders vermeld in de overeenkomst);
- het innovatief karakter op lokaal niveau;
- de doorwerking naar verder beleid;
- het thema-overschrijdend karakter;
- de kostprijs.

De specifiek themagebonden criteria zijn opgenomen bij de betreffende thema's.

Dring er bij jullie gemeente op aan projecten in te dienen voor het volledige bedrag (dus minstens voor een subsidiebedrag van 1,7 EUR/inwoner en 1,4 EUR/hectare gemeenteoppervlakte). Want de meerwaarde van deze samenwerkingsovereenkomst zal vooral van de projecten afhangen. Onthoud dat het geld dat niet gebruikt wordt 'verloren' is.

3. Definities

Bij de tekst van de samenwerkingsovereenkomst zitten ook verschillende bijlagen. O.a. een lijst met definities, en een lijst met de puntenverdeling voor de acties uit het onderscheidingsniveau.

Een belangrijke definitie is die betreffende het onderscheid tussen passieve en actieve sensibilisatie. Deze termen komen bij bijna elk thema van de samenwerkingsovereenkomst terug.

Actieve en passieve sensibilisatie

*Binnen de overeenkomst komen twee vormen van sensibilisatie aan bod: enerzijds een passieve sensibilisatie en anderzijds een actieve sensibilisatie. De **passieve sensibilisatie** omvat het verspreiden van informatie via de gemeentelijke informatiekkanalen (bijvoorbeeld artikel in het gemeentelijke infoblad, folder, affiche, e.d.). Een **actieve sensibilisatie** gebeurt*

door het verspreiden van informatie via een ondersteunende campagne (bijvoorbeeld adviesverlening, milieueducatie, opleiding, technische ondersteuning, workshops, evenementen, stand op een beurs, e.d.) of door participatieve sensibilisatieprojecten.

4. Provincies

Ter info: Voor provincies is enkel een basis- en een projectniveau voorzien. Daarnaast telt de samenwerkingsovereenkomst voor provincies slechts 9 thema's. Het thema duurzame ontwikkeling ontbreekt.

Qua budget trekt de Vlaamse overheid jaarlijks 420.000 euro per provincie uit voor het basisniveau en 280.000 euro om alle projectvoorstellen te subsidiëren. Net als voor de gemeentelijke projectvoorstellen, wordt maximaal tot 50% gesubsidieerd door de Vlaamse overheid, met een minimum van 2500 euro.

5. Aanbevelingen

Moedig de gemeente aan om de samenwerkingsovereenkomst te ondertekenen. Focus vooral op de projecten. Zij kunnen een hefboom zijn om echt stappen vooruit te zetten. En zij bieden veel ruimte voor eigen inbreng en eigen accenten.

De Vlaamse Minaraad drukte in zijn advies over de samenwerkingsovereenkomst de hoop uit dat er bij de projecten veel aandacht zou zijn voor:

- het kaderen in de invulling van het lokale milieubeleidsplan;
- de effectiviteit voor milieu en natuur;
- het bijdragen tot de verbreding van het draagvlak (participatie);
- het innovatief zijn op lokaal niveau;
- de doorwerking naar verder beleid;
- het overstijgen van de thema's.

Voor ons is '**samenwerking**' een belangrijk thema.

Beknopt overzicht per thema

1. Instrumentarium

In het **basisniveau** zitten de milieudienst, de handhaving en de milieuraad. De bepalingen ivm de milieuraad zijn nagenoeg identiek aan die van de vorige samenwerkingsovereenkomst.

Onderscheidingsniveau somt 6 maatregelen op. De aanstelling van de duurzaamheidsambtenaar is de enige maatregel die verplicht is. De andere zijn optioneel aan elke actie zijn punten: de organisatie van een opgen milieuraad, het opvolgen van de toestand van het milieu aan de hand van een milieubarometer en het controleren van sloopwerken met betrekking tot het selectief slopen overeenkomstig het Uitvoeringsplan Milieuverantwoord materiaalgebruik en afvalbeheer in de bouw.

Het gesuggereerde **project** gaat over de minawerkers: *'De gemeente kan tijdens de duur van de overeenkomst bepaalde milieudoelstellingen van de thema's Afval en/of Water en/of Natuur en/of Energie mee realiseren door het inzetten van milieu- en natuurwerkers (MiNa-werkers)'.*

Voor die minawerkers is een aparte regeling voorzien in het hoofdstuk over de financiële bepalingen (zie samenwerkingsovereenkomst, punt 3.3.1)

2. Thema Afval

In de **basis** zitten bepalingen met betrekking tot preventie en hergebruik, inzameling van afval en het opruimen van achtergelaten gevaarlijke stoffen.

Om het **onderscheidingsniveau** te halen kan de gemeente 'punten sprokkelen' door bijkomende maatregelen te nemen, onder andere met betrekking tot selectieve inzameling en illegaal ontwijkgedrag. De keuzemogelijkheden zijn opgesomd in punt 2.3 van de samenwerkingsovereenkomst.

De tekst van de samenwerkingsovereenkomst geeft daarnaast een aantal suggesties voor **projecten** (vb. doelgroepenwerking ten aanzien van een welbepaalde doelgroep rond afvalpreventie, hergebruik en selectieve inzameling of een zwerfvuilproject), maar ook projecten die niet in de lijst voorkomen zijn mogelijk.

3. Thema Milieuverantwoord productgebruik

De **basis** bevat 2 verplichtingen: milieuverantwoord productgebruik (i.h.b. hout en copro gekeurd breekpuin) en passieve sensibilisatie.

Om het **onderscheidingsniveau** te halen, kan de gemeente maatregelen nemen om het aankoopbeleid te vergroenen en om de inwoners aan te porren om milieuverantwoorde producten te gebruiken. De samenwerkingsovereenkomst bevat een lijst met mogelijke maatregelen.

Er is veel ruimte voor eigen **projecten**. Alle voorstellen zijn welkom, op voorwaarde dat ze in overeenstemming zijn met het Vlaamse beleid op het vlak van milieuverantwoord productgebruik; en op voorwaarde dat de te bereiken resultaten duidelijk omschreven zijn.

4. Thema Water

De **basis** verplicht de gemeentes tot passieve sensibilisatie en bevat 2 bepalingen met betrekking tot pesticidenreductie. Een daarvan is de pesticidentoets. *De pesticidentoets bepaalt waaraan elke (her)aanleg of omvorming van het openbaar domein dient te voldoen, zodat deze gebeurt met het oog op onkruidpreventie of een efficiëntere bestrijding toelaat met bestaande niet-chemische methoden.*

Het thema water heeft geen **onderscheidingsniveau**. De samenwerkingsovereenkomst verwijst naar de eigen regeling van het integraal waterbeheer en de acties die opgesomd zijn in de deelbekkenplannen.

Bijkomende gemeentelijke **waterprojecten** zijn wel mogelijk via het projectenniveau. Bv:

- *Ecologische inrichtingswerken aan waterlopen in beheer van de gemeente, zoals de aanleg van visdoorgangen, werken die het meanderend karakter verhogen, aanleg van natuurvriendelijke oevers, de aanleg van een zand- en/of slibvang;*
- *Werken ter voorkoming van diffuse verontreiniging naar het watersysteem*

Via het projectenniveau is ook een regeling voorzien voor de terugbetaling (door het Vlaams gewest) van gemeentelijke premies aan particulieren voor hemelwaterinstallaties en infiltratievoorzieningen.

5. Thema Hinder

De **basis** bevat 2 verplichtingen: het digitaal opvolgen van milieuklachten en passieve sensibilisatie.

Punten voor het **onderscheidingsniveau** kunnen gehaald worden door een doorlichting van de hinderklachten, werk te maken van de aanpak van geluidshinder, geurhinder en/of lichthinder, actieve sensibilisatie, het opstellen van een handhavingsbeleid rond hinder die niet gerelateerd is aan als hinderlijk ingedeelde inrichtingen en het opstellen en bijhouden van een hinderinventaris.

De tekst geeft 4 thema's aan waarvoor **projecten** kunnen ingediend worden. Een daarvan is 'stiltegebieden'.

6. Thema Energie

Via de basis worden gemeenten verplicht:

- mee te werken aan de implementatie van de regelgeving inzake energiestaat (voor nieuwe gebouwen)
- een energieboekhouding op te zetten
- passieve sensibilisatie op te zetten

Er zijn negen mogelijke acties om punten te halen voor het **onderscheidingsniveau**. O.a. de aankoop van een minimum percentage groene stroom, het opnemen van energie-efficiëntie als criterium bij overheidsaankopen, en een lager energieverbruik.

Mogelijke **projecten** zijn rationeel energiegebruik in bestaande gebouwen, een nieuwbouw met een E-peil van max. 70, de plaatsing van een installatie voor hernieuwbare energie (vb. zonnepanelen), en een zuinige verlichting van eigen gebouwen of het publieke domein. Daarnaast kan de gemeente ook een eigen project indienen.

7. Thema mobiliteit

Basis: Gemeenten die de samenwerkingsovereenkomst ondertekenen moeten passieve sensibilisatie ondernemen. En iemand van de milieudienst moet deelnemen aan het overleg van de Gemeentelijke Begeleidingscommissie (GBC) die werd opgericht in het kader van het mobiliteitsconvenant.

De convenant somt 6 maatregelen op waarmee punten kunnen gehaald worden voor het **onderscheidingsniveau**: o.a. de opmaak van een actieplan luchtverontreiniging door verkeer en de opmaak van een bedrijfsvervoerplan.

De tekst van de samenwerkingsovereenkomst somt 5 **projectmogelijkheden** op. O.a. het uitvoeren van metingen en het opnemen van milieu bij de herziening van het mobiliteitsplan. Maar daarnaast kan de gemeente ook eigen, andere voorstellen doen.

8. Thema natuur

Via de **basis** zijn gemeenten verplicht om het bembesluit op te volgen, streekeigen soorten en autochtoon plantmateriaal te promoten en gebruik te maken van de code van goede natuurpraktijk, opgesteld door het Vlaamse Gewest.

Er zijn vijf acties die punten opleveren om het **onderscheidingsniveau** te halen.

1. De opmaak van een subsidiereglement voor soortbescherming, onderhoud en/of aanleg van kleine landschapselementen, streekeigen soorten en autochtoon plantmateriaal, gevelbegroening en/of ondersteuning van natuurverenigingen.
2. De gemeente laat haar personeel een opleiding over ecologisch groen-, natuur- en bosbeheer volgen.
3. De gemeente neemt deel aan de 'Dag van het Park' of 'Dag van de Natuur'.
4. De gemeente gebruikt uitsluitend streekeigen soorten- en indien beschikbaar autochtoon plantmateriaal – voor aanplantingen in ten minste landbouw-, natuur-, bosgebied en bufferzones.
5. De gemeente maakt een inventarisatie op van de aanwezige kleine landschapselementen en stelt een actieplan op voor het behoud, het herstel en de aanleg van kleine landschapselementen.

Er zijn 9 mogelijke **projecten**.

1. Aankoop gronden voor behoud of aanleg van natuur, bos of park.
2. Inrichting ten behoeve van natuur, bos, groen of landschap.
3. Een gemeente kan een subsidie ontvangen voor het uitvoeren van een soortbeschermingsproject. Voor typeprojecten wordt onder meer verwezen naar het Dulomi-project 'Biodiversiteit in je gemeente' van Natuurpunt.
4. Een gemeente kan een subsidie ontvangen voor de opmaak van een harmonisch park- en groenbeheerplan.
5. Een gemeente kan een subsidie ontvangen voor de opmaak of evaluatie van een bembesluitplan.
6. Een gemeente kan een subsidie aanvragen voor de realisatie van een speelbos.
7. Een gemeente kan een subsidie aanvragen voor ingrepen gericht op de verbetering van de toegankelijkheid voor gehandicapten van een groengebied.
8. Een gemeente kan indien ze subsidies verleent aan derden voor de aanleg van een groendak tot 31EUR/m² krijgen van de Vlaamse overheid.
9. Aanleg van groendak op gebouw in beheer of eigendom van gemeente

Aan die projecten zijn wel heel wat voorwaarden en criteria verbonden. Kijk naar de tekst van de samenwerkingsovereenkomst voor details.

Volgende projecten of kosten komen NIET in aanmerking voor een subsidie:

- opmaak plannen (behalve HPG- en bembesluitplan), bestekken, studies, inventarisaties, reglementen en politieverordeningen. Voor de opmaak van een bosbeheerplan kan de gemeente subsidie aanvragen via het Bosdecreet (zie www.natuurenbos.be).
- deelname aan werk- en stuurgroepen;
- opruimen zwerfvuil;
- regulier onderhoud en beheer;
- beheer-, onderhoudsovereenkomsten en gemeentelijke subsidiereglementen (behalve groendaken);
- controles op wetgeving en reglementen;
- registratie-, notaris- en hypothecaire kosten;
- uitwinnen pachters binnen agrarisch gebied;
- aankoop gronden gelegen in herbevestigd agrarisch gebied;
- uitbouw van permanente bezoekerscentra;
- aanleg van speeltuinen;

- geleide wandelingen en infoavonden;
- persvoorstelling;
- compensaties en voorwaarden opgelegd in kader van natuurvergunning, stedenbouwkundige vergunning of artikel 36ter van het Natuurdecreet;
- NME-projecten (m.u.z. van bos- en natuurleerpaden op voorwaarde dat deze een onderdeel zijn van een groter project).

9. Thema bodem

De **basis** bevat 2 verplichtingen: het inschakelen van een erkend bodemsaneringsdeskundige (in specifieke gevallen) en het toepassen van de code van goede praktijk bij het vergunnen van tijdelijke grondopslagplaatsen (TOP).

De lijst uit het **onderscheidingsniveau** omvat o.a. maatregelen inzake erosie.

De samenwerkingsovereenkomst somt 3 mogelijke **projecten** op (m.b.t. het bodemsaneringsbeleid, de verwerking van verontreinigde grond en erosiebestrijding). Ook andere projectvoorstellen zijn mogelijk.

10 Duurzame ontwikkeling

De enige bepaling uit het **basisniveau** is het ondernemen van passieve sensibilisatie in verband met duurzame ontwikkeling.

Het **onderscheidingsniveau** somt 6 maatregelen op, o.a. het stimuleren van duurzaam bouwen en verbouwen, het ondersteunen van maatschappelijk verantwoord ondernemen en de organisatie van projecten in verband met educatie voor duurzame ontwikkeling. Bij elk van die acties is beschreven hoe dit concreet kan ingevuld worden.

De tekst van de samenwerking geeft 8 thema's en activiteiten waarrond een **projectvoorstel** kan ingediend worden.